

О.М. Світовий, канд. екон. наук, доцент
Уманський національний університет садівництва

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ У ЗЕРНОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ

Постановка проблеми. Амортизація є головним джерелом відновлення основних засобів будь-якого виробництва, тому застосування відповідних методів її нарахування має велике значення і у зернопродуктовому підкомплексі. У цьому випадку необхідно враховувати специфіку галузей, що входять у зернопродуктовий підкомплекс, для більш ефективного використання основних засобів та оптимального відрахування коштів на їх відновлення. Звичайно, цих відрахувань часто буває недостатньо для повного відновлення основних засобів через їх постійне здороження на ринку ресурсів, а також через впровадження нових технологій, які вимагають зовсім іншої системи машин (виникає потреба придбання одночасно значної кількості техніки).

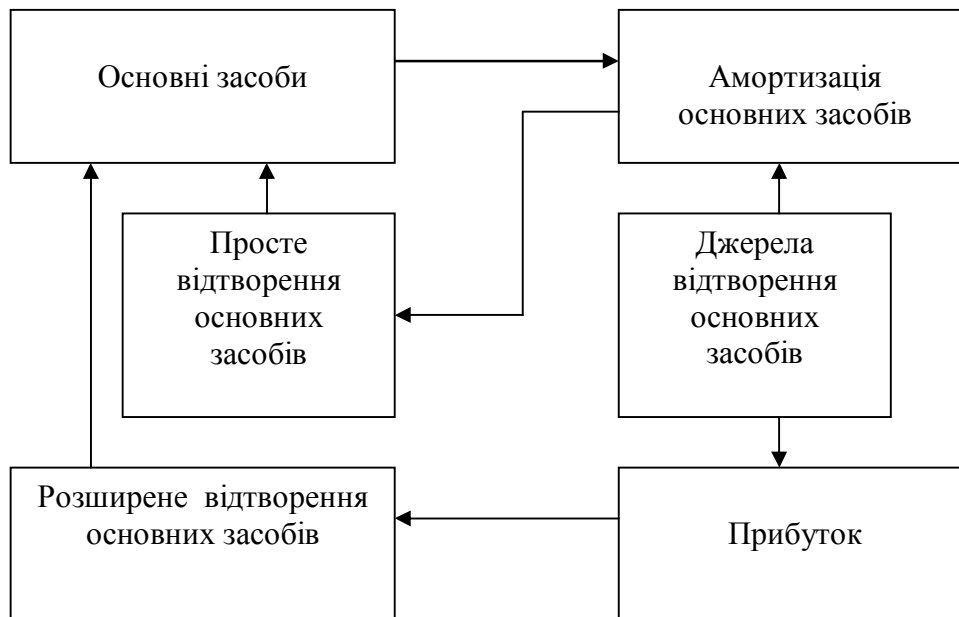
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оновлення основних засобів та їх ефективного використання вивчають такі вітчизняні вчені як С.І. Дем'яненко, М.М. Ільчук, С.М. Кваша, В.Я. Месель–Веселяк, П.Т. Саблук, М.Й. Хорунжий. Проте вплив застосування різних методів нарахування амортизації на відтворення основних засобів у зернопродуктовому підкомплексі мало вивчений і потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою цієї наукової статті є дослідження особливостей застосування методів нарахування амортизації у зернопродуктовому підкомплексі України.

Виклад основного матеріалу досліджень. У науковій літературі та законодавчих актах визначення амортизації подається у багатьох формулюваннях. Наприклад, вчені П.А. Семюельсон та В.Д. Нордгауз визначають амортизацію – як відшкодування у грошовій формі вартості засобів праці, яке відповідає зношенню цих засобів [1, с. 366]. У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" подається визначення амортизації як систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [2]. Аналогічно визначається амортизація і в Податковому кодексі України. У цьому ж документі зазначається, що основні засоби - це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних

копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [3].

Сума амортизаційних відрахувань залежить від двох основних факторів. Це, насамперед, вартість основних засобів та норми амортизаційних відрахувань (залежно від групи основних засобів та методу нарахування). Як відомо, в сільськогосподарських підприємствах у цей час недостатня кількість основних засобів, до того ж вони дуже зношені. Досвід розвинутих країн і власний історичний досвід свідчить про те, що сільське господарство не повинно відставати від середніх показників вартості робочого місця і робочої сили [4, с. 149]. Для забезпечення вищевказаних показників, на нашу думку, необхідно в усіх галузях агропромислового виробництва запроваджувати високоінтенсивні ресурсощадні технології, де застосовуються високопродуктивна техніка та обладнання. Крім того, як стверджують вчені, в аграрних підприємствах необхідно забезпечити приріст основних засобів виробництва з 62,3 млрд грн у 2009 р. до 586,2 – у 2020 р. при середньорічних темпах приросту в 22,6 %. Фінансовими джерелами забезпечення простого відтворення є амортизаційні відрахування, а розширеного – прибутки підприємства [5, с. 11]. Схематично джерела простого та розширеного відтворення основних засобів у зернопродуктовому підкомплексі зображено на рисунку.

Джерела простого та розширеного відтворення основних засобів у зернопродуктовому підкомплексі

Джерело: власні дослідження

Аналіз динаміки валової продукції сільського господарства України за період з 1990 по 2009 рр. показує, що в цілому рівень її виробництва за роки від набуття незалежності знизився на 30 % [6, с. 17]. На нашу думку, така ситуація більшою мірою спровокована, крім усього іншого, і через недотримання технологій виробництва сільськогосподарської продукції, спричиненим розпаюванням основних засобів, що, у свою чергу, порушило технологічні процеси. Крім того, в подальшому більшість таких основних засобів були взяті в оренду наново створеними підприємствами та були зараховані на позабюджетні рахунки. На ці основні засоби амортизація не нараховувалася, тому не було достатніх коштів на їх відновлення. Пунктом 144.1 ст. 144 Податкового кодексу визначено, що амортизації підлягають витрати на придбання основних засобів, іншими словами, право нараховувати амортизацію має орендодавець — власник цих об'єктів. Орендар амортизацію не нараховує, оскільки немає витрат на придбання цих об'єктів [3].

Досвід розвинутих країн показує, що існує залежність між площею оброблюваних земель й їхньою продуктивністю, а саме продуктивність орних земель вища там, де менша сільськогосподарська освоєність території та нижчий відсоток зайнятості сільського населення в

агропромислового виробництва завдяки високому рівню механізації вирощування культур. Можна порівняти рівень використання земель в Україні з Францією – загальна площа та природно-кліматичні умови держав приблизно однакові. Рівень розораності земель в Україні вищий в 1,7 раза, однак продуктивність орних земель у нас майже вдвічі нижча, ніж у Франції [7, с. 82]. Такої ж думки і вчений Б. Пасхавер [8, с. 38]. Таким чином, високий рівень механізації є одним із основних факторів зростання продуктивності поля, і резерви у нас великі. Застосування високоінтенсивних ресурсощадних технологій важливе ще й тому, що за прогнозами вчених, у сільськогосподарських підприємствах зменшиться частка посівів зернових і зернобобових культур – від 61 до 51 %, а у фермерських та господарствах населення зросте відповідно від 60 до 66 % та від 49 до 60 % [9, с. 11-12]. Тому для простого та розширеного відтворення основних засобів у зернопродуктовому підкомплексі необхідно все більше коштів.

Згідно з пунктом 145.1.5. ст. 145 Податкового кодексу України амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів:

1) прямолінійного, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів;

2) зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість;

3) прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється. Метод прискореного зменшення залишкової вартості застосовується лише при нарахуванні амортизації до об'єктів основних засобів, що входять до груп 4 (машини та обладнання) та 5 (транспортні засоби);

4) кумулятивного, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що

залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання;

5) виробничого, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів [3].

Розглянемо рекомендовані методи нарахування амортизації за групами основних засобів у зернопродуктовому підкомплексі (таблиця).

Як видно із даних таблиці для різних груп основних засобів використовуються відповідні методи нарахування амортизації. Застосування усіх п'яти методів нарахування амортизації можливе лише стосовно четвертої та п'ятої груп основних фондів.

Крім того, нарахування амортизації в цілях оподаткування здійснюється підприємством за методом, визначеним наказом про облікову політику з метою складання фінансової звітності, та може переглядатися в разі зміни очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання [3].

Методи нарахування амортизації за групами основних засобів у зернопродуктовому підкомплексі

Групи основних засобів	Методи нарахування амортизації				
	прямолінійний	зменшення залишкової вартості	прискореного зменшення залишкової вартості	кумулятивний	виробничий
Група 1 - земельні ділянки	-	-	-	-	-
Група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	+	+	-	+	+
Група 3 - будівлі, споруди, передавальні пристрої	+	+	-	+	+
Група 4 - машини та обладнання	+	+	+	+	+
Група 5 - транспортні засоби	+	+	+	+	+

Група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	+	+	-	+	+
Група 9 - інші основні засоби	+	-	-	-	+
Група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	1) «50 % / 50 %». Згідно з ним амортизація нараховується в першому місяці використання об'єкта в розмірі 50 % його вартості, що амортизується, а решта 50 % нараховуються в місяці списання об'єкта з балансу; 2) «100 %». За цим методом амортизація нараховується в першому місяці використання об'єкта в розмірі 100 % його вартості, що амортизується.				
Група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	+	-	-	-	+
Група 13 - природні ресурси	-	-	-	-	-
Група 14 - інвентарна тара	+	-	-	-	+

Джерело: власні дослідження з використанням інформації [3]

Висновки. Отже, у зернопродуктовому підкомплексі можуть застосовуватися усі п'ять методів нарахування амортизації. Слід лише розуміти, що, з одного боку, просте збільшення суми амортизаційних відрахувань не веде до збільшення ціни продукції та валової доданої вартості (за інших рівних умов) через зростання собівартості продукції, та одночасним зменшення прибутку. Проте, з іншого боку, застосовуючи сучасну, продуктивну і набагато дорожчу техніку та обладнання, за високоінтенсивних технологій, одночасно збільшуються як амортизаційні відрахування, так і загалом вартість виробленої продукції, валова додана вартість та її активна частина – прибуток, через збільшення кількості та якості виготовленої продукції. Тому у цьому випадку амортизація слугує регулятором (у межах законодавства) швидкості відновлення основних засобів та отримання необхідної прибутковості виробництва.

Бібліографічний список: 1. Семюельсон П.А. Мікроекономіка / П.А. Семюельсон, В.Д. Нордгауз; пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 676 с. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1. 3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page16>. 4. Пасхавер Б.И. Аграрное ценообразование: требования и возможные совершенствования / Б.И. Пасхавер // Економіка АПК. – 2011. - № 2. – С. 147-150. 5. Месель-Веселяк В.Я. Економічні передумови забезпечення розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва в Україні// Економіка АПК. – 2011. - № 3. – С. 9-16. 6. Агропромисловий розвиток

України – криза невикористаних можливостей / І.Г. Кириленко, В.В. Дем'янчук, В.В. Андрущенко та ін. // Економіка АПК. – 2011. - № 3. - С. 16-21. 7. Мазур Г.Ф. Природно-ресурсний потенціал агропромислового виробництва України / Г.Ф. Мазур // Економіка АПК. – 2013. - № 10. – С. 80-86. 8. Пасхавер Б. Сценарії розвитку агросфери / Б. Пасхавер // Економіка України. - 2011. - № 11. – С. 38-44. 9. Лупенко Ю.О. Формування перспективної моделі сільського господарства України / Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2012. - № 11. – С. 10-14.

Свитовий А.М. Особенности применения методов начисления амортизации в зернопродуктовом подкомплексе. Проанализировано фактичне состояние и определены источники простого и расширенного воссоздания основных средств зернопродуктового подкомплекса. Исследованы особенности применения различных методов начисления амортизации.

Svitovyi A. The peculiarities of depreciation calculation methods application in food grain subcomplex. The actual state is analyzed and the sources of simple and extended recreation of the fixed assets of grain production subcomplex are certain. The features of application of different methods of charges depreciation are investigational.